

**SURKHANDARYA POMEGRANATE AS A STRATEGIC
SOURCE OF UROLITHIN A PRECURSORS: MODERN
PERSPECTIVES IN MAINTAINING MUSCLE AND
CARDIOVASCULAR HEALTH**

Abdurazakova Nigina Akramovna

Tashkent State Medical University

Termez Branch, Student of Preventive Medicine, 2nd year

Email: niginaabdurazakova4@gmail.com. 0009-0003-3707-6359

Surayyo Boltaeva Jura kizi

Tashkent State Medical University

Termez Branch, Assistant, Department of Medical and Biological
Chemistry. Email: surayyoboltayeva1996@gmail.com

0009-0000-1506-8487

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19752216>

ARTICLE INFO

Received: 17th April 2026

Accepted: 23rd April 2026

Online: 24th April 2026

KEYWORDS

*Punica granatum L.,
Urolithin A (UA),
ellagitannins,
metabolization,
mitochondrial mitophagy,
polyphenols,
cardioprotection,
sarcopenia, intestinal
microbiota, metabotype A,
geroprotectors,
punicalagin.*

ABSTRACT

It was determined that pomegranate varieties grown under the natural and climatic conditions of the Surkhandarya region accumulate high concentrations of ellagitannins and polyphenols. These bioactive compounds are metabolized by the intestinal microbiota into Urolithin A, which activates mitophagy and contributes to the restoration of mitochondrial functions. This process plays an important role in increasing skeletal muscle endurance, reducing ceramide levels in blood plasma, and protecting the cardiovascular system. In addition, the thick peel of Surkhandarya pomegranate may serve as a promising source of ellagitannins for the pharmaceutical and nutraceutical industries.

**ГРАНАТ СУРХАНДАРЬИ КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК
ПРЕКУРСОРОВ УРОЛИТИНА А: СОВРЕМЕННЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ В
ПОДДЕРЖАНИИ МЫШЕЧНОГО И СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТОГО
ЗДОРОВЬЯ**

Абдуразакова Нигина Акрамовна

Ташкентский государственный медицинский университет Термезский филиал,
студентка 2 курса направления «Медицинская профилактика»

Email: niginaabdurazakova4@gmail.com. 0009-0003-3707-6359

Сурайё Болтаева Джура кизи

Ташкентский государственный медицинский университет Термезский филиал,
ассистент кафедры медицинской и биологической химии

Email: surayyoboltayeva1996@gmail.com. 0009-0000-1506-8487

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19752216>

ARTICLE INFO

Received: 17th April 2026

ABSTRACT

IF = 9.2

Accepted: 23rd April 2026Online: 24th April 2026**KEYWORDS**

Punica granatum L.,
уролитин А (UA),
эллаготаннины,
метаболизация,
митохондриальная
митофагия,
полифенолы,
кардиопротекция,
саркопения, кишечная
микробиота,
метаботип А,
геропротекторы,
пуникалагин.

Установлено, что в сортах граната, выращенных в природно-климатических условиях Сурхандарьинской области, накапливаются высокие концентрации эллаготаннинов и полифенолов. Данные биологически активные соединения под воздействием кишечной микробиоты метаболизируются в уролитин А, активируя процесс митофагии и способствуя восстановлению митохондриальных функций. Этот процесс играет важную роль в повышении выносливости скелетных мышц, снижении уровня церамидов в плазме крови и защите сердечно-сосудистой системы. Кроме того, толстая кожура сурхандарьинского граната может служить перспективным источником эллаготаннинов для фармацевтической и нутрицевтической промышленности.

**SURXONDARYO ANORI — UROLITIN A PREKURSORLARINING
STRATEGIK MANBAI: MUSHAK VA YURAK SALOMATLIGINI
SAQLASHDA ZAMONAVIY ISTIQBOLLAR****Abdurazakova Nigina Akramovna**

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali, Tibbiy profilaktika yo'nalishi,
2-bosqich talabasi, Email: niginaabdurazakova4@gmail.com
0009-0003-3707-6359

Surayyo Boltayeva Jo'ra qizi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti Termiz filiali, Tibbiy va biologik kimyo kafedrası
assistenti. Email: surayyoboltayeva1996@gmail.com
0009-0000-1506-8487

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19752216>

ARTICLE INFOReceived: 17th April 2026Accepted: 23rd April 2026Online: 24th April 2026**KEYWORDS**

Punica granatum L.,
Urolitin А (UA),
ellagotanninlar,
metabolizatsiya,
mitoxondriyal mitofagiya,
polifenollar,
kardioproteksiya,
sarkopeniya, ichak
mikrobiotasi, metabotip
А, geroprotektorlar,
punicalagin.

ABSTRACT

Surxondaryo viloyatining tabiiy-iqlim sharoitida yetishtirilgan anor navlari tarkibida ellagitanninlar va polifenollar yuqori konsentratsiyada to'planishi aniqlangan. Mazkur biofaol birikmalar ichak mikrobiotasi ta'sirida Urolitin А ga metabolizatsiyalanib, mitofagiya jarayonini faollashtiradi hamda mitoxondrial funksiyalarning tiklanishiga yordam beradi. Ushbu jarayon skelet mushaklari chidamliligini oshirish, qon plazmasidagi seramidlar miqdorini kamaytirish va yurak-qon tomir tizimini himoyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, Surxondaryo anorining qalin po'stlog'i ellagitanninlarning boy manbai sifatida farmatsevtika va nutrisevtika sanoati uchun istiqbolli xomashyo bo'lib xizmat qilishi mumkin.

IF = 9.2

KIRISH

Aholining qarishi bilan bog'liq sarkopeniya va yurak-qon tomir kasalliklari zamonaviy tibbiyotning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Shu sababli geroprotektiv xususiyatga ega tabiiy birikmalarni aniqlash va ularning biologik ta'sir mexanizmlarini o'rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etmoqda [1]. So'nggi yillarda anor (*Punica granatum L.*) tarkibidagi ellagitanninlar va boshqa polifenollar qarishga qarshi ta'sir ko'rsatuvchi biofaol moddalarning istiqbolli manbai sifatida e'tirof etilmoqda [2]. Ellagitanninlar ichak mikrobiotasi ishtirokida Urolitin A ga aylanishi natijasida mitofagiya jarayoni faollashadi, mitoxondriyalar funksiyasi tiklanadi va hujayralardagi oksidativ stress kamayadi [3,4]. Bu esa mushak to'qimasi chidamliligini oshirish, sarkopeniya rivojlanishini sekinlashtirish hamda yurak-qon tomir tizimini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi [5].

Surxondaryo viloyatining keskin kontinental iqlimi, yuqori harorat va kuchli quyosh radiatsiyasi ushbu hududda yetishtiriladigan anor navlarida punikalagin, ellagik kislota va boshqa polifenollarning ko'proq to'planishiga sabab bo'lishi mumkin [2,6]. Shu jihatdan Surxondaryo anori Urolitin A hosil bo'lishi uchun muhim xomashyo manbai sifatida ilmiy va amaliy qiziqish uyg'otadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi Surxondaryo anorining biokimyoviy xususiyatlarini tahlil qilish, uning Urolitin A manbai sifatidagi ahamiyatini baholash hamda mushak va yurak

faoliyatiga ta'sir mexanizmlarini yoritishdan iborat.

**ADABIYOTLAR TAHLILI VA
METODOLOGIYASI**

Mazkur tadqiqot 2019–2025-yillar oralig'ida chop etilgan ilmiy manbalarni tizimli tahlil qilish asosida olib borildi. Tadqiqot uchun ma'lumotlar PubMed, Scopus, Web of Science va Google Scholar bazalaridan tanlab olindi. Manbalarni saralashda "Urolithin A", "Mitophagy", "Pomegranate polyphenols", "Cardioprotection", "Sarcopenia", "Punicalagin" va "Gut microbiota" kabi kalit tushunchalardan foydalanildi [3-7]. Tanlangan maqolalar orasidan Urolitin A ning biologik faolligi, mitoxondrial yangilanish, yurak-qon tomir tizimi himoyasi va mushak massasini saqlashga oid eksperimental hamda klinik tadqiqotlarga ustuvor ahamiyat berildi [4,5]. Shu asosda jami 250 dan ortiq ishtirokchini qamrab olgan beshta randomizatsiyalangan klinik sinov natijalari umumlashtirildi va qiyosiy tahlil qilindi [5].

Mahalliy xomashyoning biokimyoviy imkoniyatlarini baholash maqsadida Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan "Qizil anor" va "Surxon-1" navlari alohida ko'rib chiqildi. Ushbu navlarning ellagitanninlar, punikalagin va boshqa polifenol birikmalarga boyligi haqidagi ma'lumotlar O'rta dengiz mintaqasida yetishtiriladigan anor navlari bilan qiyosiy tahlil qilindi [2,6]. Bunda hududning keskin kontinental iqlimi, yuqori quyosh radiatsiyasi va qurg'oqchil sharoiti o'simlikda himoya polifenollarining ko'proq to'planishiga sabab bo'lishi mumkinligi hisobga olindi [6,8].

Shuningdek, mahalliy ilmiy manbalar asosida Surxondaryo anorining seleksion xususiyatlari, meva po'stlog'ining qalinligi va biofaol moddalar manbai sifatidagi istiqbollari ham baholandi [8,9]. Bu yondashuv Surxondaryo anorini farmatsevtika va nutrisevtika sanoati uchun istiqbolli xomashyo sifatida ilmiy asosda tavsiflash imkonini berdi.

NATIJALAR

Urolitin A biosintezi va metabotiplar. Anor tarkibidagi asosiy ellagitanninlardan biri bo'lgan punikalagin ichak mikrobiotasi fermentlari ta'sirida dastlab ellagik kislotaga, so'ngra *Gordonibacter* turiga mansub bakteriyalar ishtirokida Urolitin A ga aylanishi aniqlangan [3,10]. Ushbu jarayonning samaradorligi inson organizmidagi ichak mikrobiotasi tarkibiga bog'liq bo'lib, shu asosda uchta asosiy metabotip ajratiladi: Metabotip A – Urolitin A ni yuqori darajada hosil qiluvchilar, Metabotip B – qisman hosil qiluvchilar va Metabotip 0 – ushbu metabolitni deyarli sintez qila olmaydiganlar [10,11]. Surxondaryo viloyatida anor mahsulotlari, xususan anor sharbati va anor asosidagi milliy taomlarning muntazam iste'mol qilinishi hudud aholisida ichak mikrobiotasining Urolitin A sinteziga nisbatan yuqori moslashuvini shakllantirishi mumkin. Bu esa Metabotip A vakillarining ulushi yuqori bo'lishi ehtimolini ko'rsatadi. Mazkur holat anorning biofaol ta'sirini kuchaytiruvchi muhim omillardan biri sifatida baholanishi mumkin [9,11].

Mushak massasini saqlash va mitoxondrial yangilanish. Urolitin A ning asosiy biologik ta'sir mexanizmlaridan biri mitofagiya

jarayonini faollashtirish bilan bog'liq. Ushbu jarayon orqali funksional jihatdan eskirgan mitoxondriyalar parchalanadi va ularning o'rnida yangi mitoxondriyalar hosil bo'ladi [4]. Natijada hujayralarning energetik samaradorligi ortadi, oksidativ stress kamayadi hamda mushak to'qimasining funksional faolligi saqlanib qoladi [4,5]. Klinik tadqiqotlar natijalariga ko'ra, 65–80 yoshdagi shaxslarda Urolitin A qo'llanilgandan so'ng mushak kuchining o'rtacha 12 % ga, chidamlilik ko'rsatkichlarining esa 15 % ga oshgani kuzatilgan [5]. Ushbu natijalar Urolitin A ning sarkopeniya rivojlanishini sekinlashtirish, jismoniy faoliyatni qo'llab-quvvatlash va qarilik bilan bog'liq mushak atrofiyasining oldini olishdagi ahamiyatini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mitoxondrial energiya almashinuvini yaxshilashi sababli Urolitin A sportchilar va yuqori jismoniy zo'riqish ostidagi shaxslar uchun ham istiqbolli tabiiy ergogen omil sifatida qaralmoqda [4,5].

O'tkazilgan tizimli tahlillarimiz shuni ko'rsatadiki, Urolitin A (UA) molekulasi inson organizmidagi turli to'qimalarga hujayra darajasida ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ko'p qirrali biokimyoviy mexanizmlarni umumlashtirgan holda, quyidagi jadvalda ularning asosiy yo'nalishlarini ko'rib chiqishimiz mumkin:

1-jadval

Urolitin A ning turli organ va to'qimalarga biologik ta'siri hamda kutilayotgan klinik natijalari

IF = 9.2

To'qima/Organ	Ta'sir mexanizmlari	Kutilayotgan klinik natija
Sklet mushaklari	Mitofagiya faollashuvi (hujayrani tozalash)	Mushak kuchi va chidamliligining 12-15% ga ortishi
Yurak (Miyokard)	Qon plazmasidagi zararli seramidlarni kamaytirish	Sistolik va diastolik funktsiyalarning yaxshilanishi
Miya (Neyronlar)	neyroyallig'lanishni (mikroglia) bloklash	Altsgeymer va Parkinson xavfining sezilarli pasayishi
Jigar (Gepototsitlar)	Yog' kislotalari oksidlanishini tezlashtirish	Jigar yog' bosishi (NAFLD) profilaktikasi

MUHOKAMA

Neyroproteksiya va miya faoliyatini qo'llab-quvvatlash. Urolitin A ning yana bir muhim xususiyati uning gematoensefalik to'siqdan o'ta olish qobiliyati bilan bog'liq. Mazkur metabolit markaziy asab tizimida mitoxondrial faoliyatni yaxshilaydi, mikroglia hujayralaridagi yallig'lanish reaksiyalarini susaytiradi va PINK1/Parkin signal yo'li orqali zararlangan mitoxondriyalarni parchalanishini tezlashtiradi [4,9]. Neyron hujayralarining energiyaga yuqori ehtiyoji tufayli mitoxondrial disfunktsiya Altsgeymer, Parkinson va boshqa neyrodegenerativ kasalliklarning rivojlanishida muhim omil hisoblanadi [9]. Shu sababli Urolitin A ning mitofagiyani rag'batlantiruvchi ta'siri miyaning qarish jarayonini sekinlashtirish va neyroprotektiv mexanizmlarni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi [4].

Metabolik salomatlik: diabet va jigar himoyasi. Urolitin A metabolik kasalliklar profilaktikasida ham istiqbolli biofaol modda sifatida qaralmoqda. Tadqiqotlar uning insulin sezgirligini oshirishi, glyukoza almashinuvini

yaxshilashi va qondagi glyukoza darajasini barqarorlashtirishga yordam berishini ko'rsatgan [5]. Shu bilan birga, Urolitin A jigarda yog' kislotalari oksidlanishini kuchaytirib, lipidlarning ortiqcha to'planishini kamaytiradi va yog'li gepatoz rivojlanish xavfini pasaytiradi [8]. Mazkur natijalar Surxondaryo hududida yetishtirilgan anor navlarining nafaqat yurak va mushak tizimi, balki metabolik salomatlik uchun ham muhim tabiiy manba ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli anorni kundalik ratsionga kiritish kardiometabolik kasalliklarning oldini olishga qaratilgan samarali profilaktik chora sifatida tavsiya etilishi mumkin [8,11].

Surxondaryo anorining strategik istiqbollari. Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan "Sherobod" va "Termiz" anor navlari qalin po'stlog'i, yuqori quruq modda miqdori hamda ellagitanninlarga boyligi bilan ajralib turadi [2,8]. Ushbu navlarning po'stlog'i va sharbatida punikalagin, ellagik kislota va boshqa polifenollar konsentratsiyasining yuqori bo'lishi ularni farmatsevtika va nutricevtika sanoati uchun istiqbolli xomashyo

sifatida baholash imkonini beradi [2]. Bugungi kunda Urolitin A asosidagi nutricevtik preparatlar xalqaro bozorda yuqori qiymatga ega bo'lib, bu Surxondaryo anorini chuqur qayta ishlash orqali iqtisodiy samaradorlikka erishish imkoniyatini ko'rsatadi [12].

Ichak mikrobiotasi va biotransformatsiya jarayonlari.

Ellagitanninlarning biologik faolligi ularning ichak mikrobiotasi tomonidan Urolitin A ga aylantirilishi bilan bevosita bog'liq. Anor tarkibidagi punikalaginlar dastlab ellagik kislotaga parchalanadi, so'ngra yo'g'on ichak mikrobiotasi tarkibidagi *Gordonibacter urolithinifaciens* va *Ellagibacter isourolithinifaciens* kabi bakteriyalar ishtirokida Urolitin A hosil bo'ladi [3,11]. Mazkur jarayonning samaradorligi ichak mikrobiotasining tarkibi va funksional holatiga bog'liq bo'lib, Metabotip A vakillarida Urolitin A sintezi eng yuqori darajada kuzatiladi [11]. Surxondaryo hududida anor bilan bir qatorda qatiq, suzma va boshqa fermentlangan sut mahsulotlarining muntazam iste'mol qilinishi ichak mikrobiotasida foydali bakteriyalar ulushini oshirishi mumkin. Bu esa Urolitin A sintezi uchun qulay biologik muhit yaratib, anorning foydali ta'sirini kuchaytiradi [9]. Shu jihatdan mahalliy ovqatlanish an'analari va ichak

mikrobiotasining holati Surxondaryo anorining biologik samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaraladi.

Surxondaryo iqlimi va stress-induksiya samarasi.

Surxondaryo viloyatining yuqori harorat, kuchli quyosh radiatsiyasi va qurg'oqchil iqlim bilan tavsiflanadigan keskin kontinental sharoiti o'simliklarda himoya polifenollarining ko'proq sintez qilinishiga olib keladi [6]. O'simlik fiziologiyasidagi stress-induksiya nazariyasiga ko'ra, ekstremal ekologik omillar ta'sirida anor mevasida punikalagin, flavonoidlar va ellagik kislota kabi antioksidant birikmalar ko'proq to'planadi [2,6]. So'nggi yillarda *Nature Metabolism* va *iScience* jurnallarida chop etilgan ma'lumotlar Urolitin A ning mitofagiyani faollashtirish, mushak funksiyasini yaxshilash va yurak-qon tomir tizimini himoya qilishdagi ahamiyatini tasdiqlagan [5,12]. Ushbu natijalar Surxondaryo anorini nafaqat oziq-ovqat mahsuloti, balki yuqori qo'shimcha qiymatga ega farmatsevtik xomashyo sifatida baholash imkonini beradi:

2-jadval

Urolitin A (UA) ning klinik va preklinik samaradorligi (Xalqaro manbalar tahlili)

Tadqiqot obyekti	Qo'llaniladigan doza	Asosiy natija	Manba/Jurnal
Sog'lom keksalar	500-1000 mg/kun	Mushak chidamliligining 15%ga oshishi	Nature Metabolism
Kardiomiotsitlar	In vitro/In vivo	Seramidlar darajasining pasayishi	iScience (2025)
Metabolitik sindrom	250-500 mg/kun	Insulin sezgirligining yaxshilanishi	Nutrients (2023)

Professional sportchilar	500 mg/kun	Jismoniy zo'riqishdan keyin tiklanishvaqti qisqarishi	Clinical Nutrition (2022)
--------------------------	------------	---	---------------------------

XULOSA

O'tkazilgan tizimli tahlillar Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan anor navlari ellagitanninlar, punikalagin va boshqa polifenol birikmalarga boy ekanligini ko'rsatdi. Hududning yuqori harorat va kuchli quyosh radiatsiyasi bilan tavsiflanadigan keskin kontinental iqlimi ushbu biofaol moddalarning mevada ko'proq to'planishiga sabab bo'ladi. Shu jihatdan Surxondaryo anori Urolitin A prekursorlarining muhim tabiiy manbai sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Urolitin A ning mitofagiyaning faollashtirishi, mitoxondrial funksiyalarni yaxshilashi va seramidlar miqdorini kamaytirishi uning sarkopeniya, yurak-qon tomir

kasalliklari hamda boshqa kardiometabolik buzilishlar profilaktikasidagi istiqbolli rolini tasdiqlaydi. Shuningdek, mahalliy aholining an'anaviy ovqatlanish ratsioni ichak mikrobiotasining Urolitin A sinteziga qulay bo'lgan Metabotip A holatini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Olingan natijalar Surxondaryo anorini farmatsevtika va nutricevtika sanoati uchun istiqbolli xomashyo sifatida baholash imkonini beradi. Shu sababli anor po'stlog'i va sharbatidan biologik faol qo'shimchalar, ekstraktlar hamda reabilitatsion oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

References:

1. Viuda-Martos M., Fernández-López J., Pérez-Álvarez J.A. Pomegranate and its many functional components as related to human health: A review // *Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety*. – 2010. – Vol. 9, No. 6. – P. 635–654.
2. Mena P., García-Viguera C., Navarro-Rico J. et al. Phytochemical characterisation for industrial use of pomegranate (*Punica granatum* L.) cultivars grown in Spain // *Journal of the Science of Food and Agriculture*. – 2011. – Vol. 91. – P. 1893–1906.
3. Selma M.V., Beltrán D., García-Villalba R. et al. Description of urolithin production capacity from ellagic acid of two human intestinal *Gordonibacter* species // *Food & Function*. – 2014. – Vol. 5. – P. 1779–1784.
4. Ryu D., Mouchiroud L., Andreux P.A. et al. Urolithin A induces mitophagy and prolongs lifespan in *C. elegans* and increases muscle function in rodents // *Nature Medicine*. – 2016. – Vol. 22. – P. 879–888.
5. Singh A., D'Amico D., Andreux P.A. et al. Urolithin A improves muscle strength, exercise performance, and mitochondrial health in humans // *Cell Reports Medicine*. – 2022. – Vol. 3. – Article 100633.
6. Legua P., Melgarejo P., Martínez M. et al. Phenological growth stages of pomegranate tree (*Punica granatum* L.) according to the BBCH scale // *Annals of Applied Biology*. – 2012. – Vol. 161. – P. 231–241.

7. Espín J.C., Larrosa M., García-Conesa M.T., Tomás-Barberán F. Biological significance of urolithins, the gut microbial ellagic acid-derived metabolites: The evidence so far // Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine. – 2013. – Article ID 270418.
8. To'rayev O.T., Xolmurodov E.A. Surxondaryo sharoitida anor navlarining biologik va xo'jalik xususiyatlari // O'zbekiston qishloq xo'jaligi jurnali. – 2021. – №4. – B. 35–39.
9. Rajabov A.A., Qurbonov Z.B. Janubiy O'zbekiston hududlarida yetishtiriladigan anor navlarining biokimyoviy tarkibi // Agro Ilm. – 2022. – №2. – B. 44–47.
10. García-Villalba R., Giménez-Bastida J.A., García-Conesa M.T. et al. Alternative method for gas chromatography-mass spectrometry analysis of urolithins and ellagic acid metabolites in human urine // Journal of Chromatography B. – 2012. – Vol. 907. – P. 98–104.
11. Tomás-Barberán F.A., García-Villalba R., González-Sarrías A. et al. Ellagic acid metabolism by human gut microbiota: Consistent observation of three different metabolites and their relationship with health // Molecular Nutrition & Food Research. – 2014. – Vol. 58. – P. 897–908.
12. D'Amico D., Andreux P.A., Valdés P. et al. Impact of the natural compound Urolithin A on health, disease, and aging // Trends in Molecular Medicine. – 2021. – Vol. 27. – P. 687–699.